

Çingiz Aytmatov

(1928)

Çingiz Aytmatov, 12 Aralık 1928 tarihinde Talas ili Kirov ilçesine bağlı Şeker köyünde bir memur ailesinde dünyaya geldi. Başlangıç ve orta eğitimini Rus, Kırgız okullarında okuyarak tamamladı. 1948 yılında Cambil şehrindeki zooveteriner yüksek okulunu, 1953 yılında Kırgız Devlet Ziraat Enstitüsünün Zooveteriner Fakültesini bitirdi. Üniversite öğrencisi olduğu yıllarından itibaren Kırgız ve Rus dillerinde eserler yazmaya başladı. 1952 yılında "Gazetçik Dzuydo (Gazeteci Dzuydo)", adlı Rusça kaleme alınan hikayesi "Kırgızstan" almanakında yayımlandı. Bu hikaye, onun ilk yayımlanan eseridir. Sonra "Ak Caan (Beyaz Yağmur)" (1953), "Tünkü Sugat (Gece Sulaması)" (1954), "Asma Köprü (Asma Köprü)" (1956) adlı hikayelerini yayımladı. 1957'de yayımladığı "Betme Bet (Yüz Yüze)" ve 1958'de yayımladığı "Camiyla (Cemile)" adlı hikayeleri onu büyük yazar olarak dünyaya tanıttı. Fransız yazarı Lui Aragon, "Cemile" hikayesini Fransız diline çevirip yayımladı ve "dünyadaki en iyi aşk hikayesi" olarak ilan etti (1959).

Ç. Aytmatov, 1958-1960 yıllarında Moskova'daki SSCB Yazarlar Birliği'ne bağlı iki senelik edebiyat okulunda okudu. Ondan sonra yayımlanan eserlerinin içinden "Birinçi Mugalim (İlk Öğretmen)" (1962), "Samançının Colu (Toprak Ana)" (1963), "Gülsarat (Gülsarı)" (1966), "Ak Keme (Beyaz Gemi)" (1970) hikayeleri sadece okuyucuları değil, bilim adamlarının da dikkatlerini çekti.

Daha sonraları yayımlanan "Deñiz Boyloy Cortkon Ala Döböt (Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek)" (1977) hikayesi, "Kılıım Karıtar Bir Kün (Gün Olur Asra Bedel)" (1980) romanı, "Batalga (Kütük)" (1986) romanı, "Çiñgizhandın Ak Bulutu (Cengizhan'a Küsen Beyaz Bulut)" romanı başta olmak üzere, şu anda yeniden yayınlanmakta olan eserleri de dünya okuyucularının ilgisini çekmektedir.

Çingiz Aytmatov, devrimizin en çok okunan yazarıdır. O SSCB'nin Kırgızistan'ın ve dünyanın çeşitli ülkelerinin ödülleri kazandı. Onun eserleri dünyanın

birçok diline çevrildi. Ç. Aytmatov, aynı zamanda sivil toplum çalışmaları ve devlet hizmetindeki yüksek görevleriyle de tanındı.

ESERLERİ:

Obon (Ses), Hikayeler ve kısa hikayeler, Kırgızmambas, Frunze 1959, 192 s.

Birinçi Mugalim (İlk Öğretmen), Hikaye, Kırgızokupedmbas, Frunze, 1962, 75 s.

Samançının Colu (Toprak Ana), Hikayeler ve kısa hikayeler, Kırgızmambas, Frunze, 1963, 320 s.

Camiyla (Cemile), Hikaye, Kırgızstan, Frunze, 1977, 92 s.

Gülsarat (Gülsarı), Hikayeler, Kırgızstan, 1978, 644 s.

Delbirim (Selvi Boylum Al Yazmalım), Hikayeler, piyes, Kırgızstan, Frunze, 1981, 308 s.

Erte Kelgen Turnalar (Erken Gelen Turnalar), Mektep, Frunze, 1981, 152 s.

Üç Tomdon Turgan Çıgarmalar Cıynagı (Eserleri Üç Ciltte), 1. ve 2. cilt, Kırgızstan, Frunze, 1982, 3. Cilt, 1983.

Ak Keme (Beyaz Gemi), Hikaye, Mektep, Frunze, 1986, 160 s.

Beş Tomdon Turgan Çıgarmalarının Cıynagı (Eserleri Beş Ciltte), 1. cilt, Hikayeler, Şam Yayınevi, Frunze, 1999, 430 s.

Beş Tomdon Turgan Çıgarmalarının Cıynagı (Eserleri Beş Ciltte), 2. cilt, Hikayeler, Şam Yayınevi, Frunze, 1999, 494 s.

Beş Tomdon Turgan Çıgarmalarının Cıynagı (Eserleri Beş Ciltte), 3. cilt, Roman, hikayeler, Şam Yayınevi, Frunze, 1999, 418 s.

Beş Tomdon Turgan Çıgarmalarının Cıynagı (Eserleri Beş Ciltte), 4. cilt, Roman, hikayeler, Şam Yayınevi, Frunze, 1999, 452 s.

Beş Tomdon Turgan Çıgarmalarının Cıynagı (Eserleri Beş Ciltte), 5. cilt, Roman, piyes, makaleler, Şam Yayınevi, Frunze, 1999, 460 s.

Eserlerinin hemen tamamı Türkiye Türkçesi ile de yayımlanmıştır.

Roman

K I Y A M A T

(Üçüncü Bölüm)

<...>

Bir azdan soñ Bazarbay geologdordu eerçitip, kapçıgaydın alkımına cete keldi. - Mina tulañga tüşkön küzgüdüy çaykalğan Isık-Köl, erteden beri arttı karasañ köz aldığa tartılıp kelatkan neçen cer-suular - baarı toolordun daldasında kaldı; emi tuş tarabıñ asman tiregen biyik zoolor, zañgelder. Büt ele küdüröygön askataş, adam butu baspagan capayı cer, biyerden emne baleeni izdety boldu eken? - dedi özünçö Bazarbay eki cagın karanıp. Geologdordu cetkirçü cerine cetkire salıp ele, şır artka kaytmakçı boldu. Açı-Taş ança uzun kapçı-

<...>

Biraz sonra Bazarbay, yanında jeologlarla birlikte dağ boğazının en tepesine geldi. İşte Stipa otlarına düşen yansıma gibi parıldayan Isık-Köl, sabahtan beri ardına bakarsan gözlerinin önüne çizilen nice topraklar, sular, hepsi dağların gölgesinde kaldı; şimdi her tarafının gökyüzünün kapladığı koca dağlar, kayalar. Hep biçimsiz, irili ufaklı taşlar; insan ayağının değmedi yaban topraklar; burada ne arıyorlar acaba? Dedi kendi kendine Bazarbay, etrafına bakınıp. Jeologları ulaştıracağı yere ulaştırır ulaştırmaz hemen geri dönmeye karar

gay emes, aga katarlaş catkan kapçıgay kıyla uzun, cürüp oturup oozu kölgö barıp takalat. Kayra baratkan coldo beldi aşa salıp, Başat kapçıgayına tüşüp, oşoyak menen ketüünü çeçti. Üygö oşol col cakın. Geologdor menen koštoşup, eñsegen cıyırma beş somduk kagazdı çöntökkö salıp, at tizginin bura bererde, bolsoñ bol, bol-bosoñ cok dep aytıp kaldı:

- Bu, dostor, karasam baarıñ ele kaldayıp erkekke okşoysoñar... - Dele öydötön çalıp süylöp, murutun sılap, mıyığınan cılmaydı. - Men da kabırgam nebak katkan erlerdin birimin, bu kanday, ıya, uşintip ele tamak kurgagan boyunca kete berembi silerden?

Bazarbayga bir ele stakan berse ıraazı bolmok, a tıgiler marttik kılıp, bir bötölkönü - cergiliktüü tamak-aş önör cayı çırgagan korto caşıl bötölkölör bar go, oşonun birin bütüdöy karmata berişti. Me, üyüñö alparıp iç! - deşti. Kuday mınday berbespi, Bazarbaydın kabagı cark ele dey tüştü. emne kılarnın bilbey karbalastap, çatırdı kayerge tikse bolorun, kaysı otundu kayerden cıynaş kerektigin aytıp bapıldap, ar kimisinin kolun kısa-kısa karmap, köpkö deyre silkildetip catıp koštoşup, cal-palañdap ciberdi. Kurcunga sala kelgen suludan atka birtke cedirip alsa bolmok, anı da casagan cok, ölböyt atasının körü, birinçi colu uşintip catıptırbı dep koydu içinen. Şaşa-buşa eerge oturdu da, kayırılıp cönöp berdi. Canaraak oylogonunday, Başat kapçıgayına ketken bir ayak coldu taap, kara ala-telek bolup erip kalgan beldi aşıp ketti. Başattın içi Açı-Taştın içindey ünüröyböy, açığıraak, kapçıgaydın eki cak kaptalı ança kalıñ emes tokoy, baarınan da biyerde başat köp-Başat kapçıgay dep atalışı da oşondon.

Kısa tondun üstünön caanga dep kiygen plaştın çöntögündögü bötölkö köñüldü tınçtıpay kelattı. Bazarbay ulan anı sırtınan sılagılıp, kayerge, kaysı bulaktın canına toktosom dep, cer bolcop cürüp oturdu. Özünün normosun bilet - bötölkönün carmısın cutup, artınan suudan içip, andan arı kete bermekçi. Mınday uçurda Bazarbay eptep eerge köçügün koyup alsa boldu, a kalgan coldu aldındağı at-akılduu canıbar- özü ele taap barat. Körbögön azabı kalbagan Kök Tursun aytkanday, Bazarbaydı koltugunan cölögön şaytan bar - degi bir erden kulagan uçuru bolo elek.

Mına akırı üstünö cuka muz toñgon, oşo aynektey tunuk muzdun aldında, taştardı aralay çaap, kaparsız buldurap ağıp catkan bir bulakka közü tüştü. Uşu cer ılayık köründü. Aylanası büt börü karagat, say tal aralaş öskön badal eken, karı da cokko ese, attı sugarıp, cem ile koyso bolot. Bazarbay attın oozdugun çıkarıp, eerden kurcundu alıp, oozun buugan cipti çeçip, sulunu attın tımşuguna alparıp koyo saldı. At oşo zamat sulunu kürtüldötö çaynap közdörün çala cuump, çarçaganın cazmakçı bolgondoy ceñildene bir tereñ dem alıp aldı. Bulaktın ceeginde dümür catkan eken, Bazarbay oşogo caylanıp olturdu, bötölkönü suurup çıgıp, carıkka salıp, maaşırılana bir karap koydu, birok bötölködön ayrıkça dele eçteme körbödü, baykagandan kündün batıp baratkanın, toolordun betindegi uzun-uzun keççi kölökölördü, kündün batırına aşıp ketse bir saatça ubakit kalganın baykadı. Birok Bazarbaydın şaşar cönü

verdi. Açı-Taş o kadar uzun bir boğaz değıldi, onunla sıra halinde olan diğər boğaz ise hayli uzun, gide gide varıp göle dayanır. Geri döneceği yolda dağ sırtından geçip oradan Başat boğazına inip, oradan gıtmeyi karar küldi. O taraf eve daha yakın. Jeologlarla vedalaşıp, hayalini kurduğı 5 somluk kâğıdı cebine indirip, atının dizginlerini tam çevirirken, olursa olsun, olmazsa olmasın diye söylenmeye başladı:

- Bu, dostlar, bakıyorum da hepiniz erkeğe benziyorsunuz... Tam da damardan girerek, bıyıklarını sıvazlayarak, bıyık altından gülümsedi. Ben çok görmüş, geçirmiş yiğitlerden biriyim, bu nasıl ha, bu şekilde damağım kuru halde gıdeyim mi sizin yanınızdan?

Bazarbay'a bir kadeh verseler bile dünden razı görünüyordu, onlar ise mertlik edip, bir şişeyi (yerel gıda üretimi yapan fabrikanın çıkardığı, hafif yeşil şişeler var ya, onlardan birini) eline tutuşturdular. Al, evine götürüp iç! Dediler. Tanrı verdi mi böyle verir işte, Bazarbay'ın yüzü birden şenlendi. Ne yapacağını bilemez halde, çadırı nereye kurmaları gerektiğini, hangi odunu nereden toplamak gerektiğini anlattı, her birinin elini sıkarak, uzun süre silkeleyerek vedalaşırken iyice nazikleşti. Heybesine koyup getirdiği yemden ata biraz yedirse fena olmazdı, bunu yapmadı, ölmez lanet olası, ilk defa mı böyle yapıyor dedi içinden. Aceleyle eyere oturdu ve geri döndü. Demin planladığı gibi Başat boğazına giden bir patika yol buldu, karları daha tam erimemiş olan geçidi aştı. Başat'ın içi, Açı-Taş'ın içi gibi apaçık değıl, biraz açık boğazın iki yanı fazla güür olmayan orman, hepsinden de burada kaynak çok. Başat denilmesinin sebebi de bu.

Kısa kürkünün üzerine yağmurdan korunmak için giydiği yağmurluğunun cebindeki şişe bir türlü rahat vermiyordu. Bazarbay ha bire şişeyi dışarıdan sıvazlıyor, nerede, hangi pınarın yanında dursam diye yer bulmaya çalışarak ilerledi. Kendi kuralını bilirdi. Şişenin yarısını devirip, arkasından su içmek ve yola devam etmek. Böyle durumlarda Bazarbay eyere oturdu mu yeterdi, kalan yolu altındaki atı - akıllı hayvan- bulurdu. Çekmediği kalmayan Kök Tursun'un dediği gibi, Bazarbay'a koltuk arka çıkan şeytan var; şimdide kadar attan düştüğü görülmedi.

Sonunda üzeri hafifçe buz tutmuş, bu ayna gibi berrak ince buzun önünde, taşların arasından geçerek, umursamaz bir tavırla akmakta olan bir pınara gözü ilişti. Burası uygun göründü. Etrafı hep amberçiçeği, çalılıklarla dolu fundalıktı ve karı da hemen hemen yok denecek kadar azdı. Atı suvarıp, yem vermeye de müsaitti. Bazarbay atın gemini çıkardı, eyerden heybeyi aldı, ağzını bağladığı ipi çözdü, yemi atın ağzına uygun olarak yerleştirdi. At, hemen yemi yemeye koyuldu, gözlerini hafif yumarak yorgunluğunu azaltmak için derin bir nefes aldı. Pınarın yanında ağaç kütüğü vardı, Bazarbay gelip buraya oturdu, şişeyi çekip çıkardı, ışığa tuttu, zevkle söyle bir baktı ama şişeden başka ve farklı bir şey de görmedi. Fark ettiği ise güneşin batmakta olduğunu, dağların yüzündeki akşam gölgeleri, güneşin batmasına ancak bir saatlik bir vaktin kaldığıydı. Ama Bazarbay'ın acele etmesini gerektiren bir şey yoktu. İçkinin aklını

cok ele. Araktın akıldı tumandatıp, candı köşültkөн taanış kasiyetine aldın-ala ele berilip, bötölkөнün oozun coon tırmagı menen şaşpay açtı, bir cıttap, başın çaykap aldı da, anan oozgo alparıp, bir neçe ıret aptıga, tamagın küygüzö çoñ-çoñ cıttu. Bulaktan suu koçuştap, suunu muzdun sınıktarı menen koşo içip ciberdi. Muzdu katırata çaynadı ele-meesine çıga tüştü. bazarbaydın ireñi özgöçö bir buzulup, bırışıp-tırışa tüştü; bir itkıtıp alıp, anan kekirip, kaçan cindi suu başka teep çıga keler eken dep, közdü cuump kütüp kaldı. Kaçan bu kurçap turgan düynö - toolor, aksalar- büt baarı tumandaganday kaalgıp, köçüp, munarıktap, kaçan kan teep çıkkan baştın içinde kandaydır şuuldak, çuuldak, tüşünüksüz bir ündör ugulgansıp çıga kelet dep, oşol uduldu kütüp, mas boluuga dayar közdü çilk cuump, bık etpey olturdu da kaldı. Oşentip şaldırıp baratkan kezde cakın ele cerden küçüktün kınışılğanındaybı, ce beşiktegi balanın kınıkıtıp ıylğanındaybı, aytör, bir ündü eşite kaldı. - Bul emne bolup ketti? tıñsa, börü karagattuu badaldın arı cagınan, üydöy-üydöy taştardın artınan küçüktün ürgönündöy ün daana uguldu. Bazarbay sestene kaldı, oşol zamant bötölkөнün oozunan bir cutup ciberdi da, anı minday taşka süyöp koyup, erinderin katuu bir sürtüp alıp, ordunan turdu. Dağı bir colu abaylap, dit koyup tıñşadı. Ooba, cazdım ukpaptır. Kaysı canıbardın baldarı ekeni belgisiz, birook ün çıgarıp atışkanı çın eken.

Ün çıkkan cerde karışkırdın üñkürü bar ele. Üñkürdö Akbara menen Taşçaynardın böltürüktörü cem izdep ketken ata-enesin kütö berip zarıgıp, kınışılup atışkan. Bayağı Moyunkumdu çölünön kuulup-sürül-gön uluu kaçıştan kiyin, Adlaş boyundagı kamış ört-töngöndön kiyin, mına bıyıl uşul kış çıgıp-çıga elekte Akbara tört böltürüktü mezgilsiz tuup salgan ele.

Bazarbay bolso üñkürdü bettep, colu kay cagınan kirerin izdep kelatti. Soo bolso, balkim, bu cırtkıçtın üñkürünö cakındaştın keregi barbı-cokpu dep oylop köröt bele. Üñkür cılgaçanın kay cerinde ekenin bilalbay bir az turdu. Mindayda tacrıyba kerek - al kardın katkan üstün abaylap, tirmiyip tiktep baratıp, cırtkıçtar arki-terki kattap tüşürgön izdi daana körö kaldı - karışkırlar üñkürgö bir gana iz menen kirip-çıgışat emespi. Arı basa tüşüp, badaldın içinen, üymölöktöşkөн taştardın arasınan caynagan söökkö tuş keldi. Demek, cırtkıçtar kolgo tüşürgөн cemderinen biyerge dalay ıret kötörö kelip, toyloşso kerek. Oşo toylongondon kalgan cilikterdin, omurtka-somurtkalardın köptüğünö karaganda, cırtkıçtardan biyerdi bayırlaganına köp bolgon. Emi üñkürgö kirçü coldu tabış kıyın emes. A Bazarbay bu cılgaçadan cırtkıçtarga oro-para çıga tüşsöm emne bolom debey, emne üçün tüpsüz el üñkürgö korkpoy bettep baratkanın aytış kıyın. Birook bir cagınan alganda , kursağı aç, ali közün aç ele böltürüktör da tınbay kınışılup, özdörünö özdörü aygak bolup, mına biz biyerdebiz dep çakırıp çatışkansıdı.

Emçek emgenden başka menen cumuşu çok makoolor bu colu Akbara cırgaganınan Taşçaynarga koşulup cem izdep ketpegenin kaydan bilişsin - ar kaçandan bir kaçan caz aldında bөрülördün başına oor kezeñ tüşöt; mal-candın baarı arık, aylana-tegerektegi

dumanlatıp, insanı rahatlatan tanıdık gücüne, daha içmeden kendini kaptırmıştı. Şişenin ağızını kalın tırnaklarıyla acele etmeden açtı, kokladı, başını silkeledi sonra ağızına götürdü, birkaç defa büyük bir ıstahla, boğazını yakmasına aldirmeden uzun-uzun yuttu. Pınardan suyu avuçlayarak, suyun buz kırıkları ile birlikte içiverdi. Buzu kıtır kıtır çiğneyince beynine vurdu. Bazarbay'ın rengi değışti, yüzünü gözünü buruşturdu. Bir kere hıçkırdı sonra geğirdi, ne zaman deli su, başıma çıkacak diye, gözlerini kapatıp bekledi. Ne zaman etrafımızı saran dünya, dağlar, kayalar, hepsi duman kaplamış gibi ağırlaşıp, göçüp, sisle kaplanıp, çoktan keyif olmuş kafanın içinde hışırdayan, uğuldayan garip ve anlamsız sesler duyulur gibi oldu ve çıka gelecek diye, o tarafi gözleyip, sarhoş olmaya hazır gözlerini hemen yumup, hiç kıpırdamadan oturdu. Bu şekilde uyuklamaya başlamışken yakın bir yerden enik inlemeleri mi yoksa beşikteki çocuğun inleyip ağlaması mı, bir ses işitti. Bu da neyin nesı? Dikkatle dinleyince amberçiçeğı dolu fundalığın diğєr tarafından, koca koca taşların ardından eniğın havlaması gibi bir ses net bir şekilde duyuldu. Bazarbay ürperdi, o an şıseyi ağızına dayayıp içti ve şıseyi taşa dayadı, dudaklarını sertçe sildi ve yerinden kalktı. Bir kez daha tüm dikkatini vererek dinledi. Evet, yanlış duymamıştı. Hangi hayvanın yavrusu olduğu belli değildi ama ses çıkardıkları gerçektı.

Sesin geldiğı yerde kurdun ini vardı. İnde Akbara ile Taşçaynar'ın yavruları, yemek aramak için giden anne ve babalarını beklemekten sıkılmış ve ulumaya başlamışlardı. Bir zamanlar Moyunkum'un çölünden kovulup sürülen ulu kaçıştan sonra, işte bu yıl bu kış daha tam bitmemişken Akbara dört tane yavruyu zamansız dünyaya getirmişti.

Bazarbay ise ine doğru yürüyüp, hangi taraftan girebileceğini bulmaya çalışıyordu. Eğєr sarhoş olmasaydı bu yırtıcı hayvanın inine yaklaşmanın gerekliliğı üzerinde düşünürdü belki. İnin oyuğun neresinde olduğunu anlayamayıp biraz durdu. Böyle durumlarda tecrübe konuşurdu, karın sertleşmiş yüzeyini dikkatle tarayarak yürüdü ve yırtıcıların oraya buraya bıraktıkları izleri net bir şekilde gördü. Kurtlar, sadece kurtlar bu kadar az iz bırakarak inlerine girip çıkardı. Biraz öteye yürüyüp, fundalığın içinden, yığın oluşturmuş taşların arasından bir sürü kemiğe rastladı. Demek, yırtıcılar ellerine geçirdikleri avlarını birçok kez buraya sürükleyerek getirmiş ve ziyafet çekmişlerdi. İşte o ziyafetlerden kalan kemiklerin, omurgaların çokluğuna bakılırsa, yırtıcıların buraya yerleşmeleri çok uzun zaman olmuştu. Artık ine giden yolu bulmak zor değil. Bazarbay ise buradan yırtıcılarla burun buruna gelirse ne yaparım demeden, neden dipsiz bir ine korkmadan gitmekte olduğunu söylemek zor. Ama bir yandan da karnı aç, daha gözleri açılmamış yavrular da hiç durmadan havlıyorlar, kendi kendilerini ele veriyorlardı, sanki işte biz buradayız diye çağırıyorlardı.

Annelerini emmekten başka hiçbir şeyi bilmeyen aptallar, bu sefer Akbara'nın Taşçaynar'la birlikte yemek aramaya keyfinden gitmediğini nereden bilsinler. Öyle bir zamana gelmişti ki, bahar ayında kurtların başına ağır iş gelir. Hayvanların hepsi zayıf, etraftaki der-

çabal-çarbı eçki-teke, arkardın baarı nebak cem bolup bütökön, tuutu cakındap kelatkan ekçiler top-tobu menen eç kimdin butu cetpes biyik zookalarga çıgıp ketişken, a kolgo bağılgan mal da azır üstü-başı cabık kaşarlarda bağılıp catkan kez. Minday şartta tınbay emçek sorgon böltürüktördü sütkö toyguzup turuş oñoy iş emes. Bayağı kelişken Akbara çok, arıktağan, emçekteri şal-bırap, cündörü ürpöyüp, kalcayıp ele başı kalgan. Deginkisinde bürülördöy çıdamduu cırtkıç barbı- bir neçe kün katarı menen naar albat cürö berişet, birok süt emizip sürgön ene-börünün antip çıdaşı kıyın. Turmuş kıstaganda Akbara tobokelge salıp, çoñ uuga çıguuga argasız boldu; başka ayla çok; cem alıp kaytsa cakşı, a kokus birdemeden mertinse, tört böltürüğü koşo öldü degen söz.

Taşçaynar adatınca Akbaranın artınan barattı. Eköö tabar cemin tezireek taap, tezireek cara tartıp, etten bükülü-bükülü boyunca ele apıldata sugunup-sugunup ciberip, tezireek kayra üñkürgö cetip kelişerek. Cegenlerin anan aş kıla berişet, ene-börügö eñ başkı nerse-baldarına süt emiş.

<...>

A tiyakta, biyik zookanın túbündöğü cılgaçadagı üñkürdö böltürüktör açkasına çıdabay kınışılışıp, birinin cıluuluguna biri ıktap çoğula kalışıp, kayra tuş keldi börtüp ketip, kayra çoğulup, kaysalaktap enesin izdep catışkan, ağıçça tış taraptan dabıuş ugula kaldı - Bazarbay üñkürgö tört ayaktap soylop kirip kelatkan - dabıuş eşitkende alar bayayıdan da küçöp kınışılışıp ciberdi da, tamtañdaşıp oozdu karay cönöp berişti; kelatkan adamga uşul ele kerek ele. Karañğı, tar üñkürdö Bazarbay aldı cagın kolu menen karmalap, dene-başı tüyülüp, oy-sezimi çıñalıp, oşondon ulam alka-şalka terge cömülüp, tonu menen batmak emes, anı sırtka taş-tap, calañ kostumçan eptep soylop kelatkan: aldına kelip kalgan böltürüktördü birinin artınan birin koynuna salıp-salıp ciberdi da, akırkısın, törtünçüsün celkesinen apçıy karmap, sırtı közdöy cönödü. Üñkürdün oozunan çıga kalganda közdörü cazgana tüştü- küngö çağılışkan biyik toolor uşunday bir carkırıp turgan eken. Kökürögün kere abadan cuttu. Aylana kulak-murdun keskeney tınç. Özünün küşüldöy dem almanı gana ugulat. Koyunga salıngan böltürüktör kırırap-tıbiarap baştadı, celkesinen karmap turganı bolso boşonuşka araket kılıp koyot. Emi biyerde turganda bolboyt. Al şaşa-buşa kıymıldap, taştagan cerinen çolok tonun alıp, küşüldöp-bışıldap, bulaktın ceegine cetip keldi. Bu tört böltürüktün tağdırın al nebak çeçe salgan: biyerden ala kaçıp barıp, satıp cibermek. Satkanda da nabın çıgara satarına közü cetip turat: ötkön cılı da bir çaban uşintip bir üñkürdö catkan böltürüktördü büt şırırap alıp basa berip, zoobazaga ötkörüp, ar böltürükkö elüü somdon çaap algan.

***

Bürülör izden adaşkan çok - ulam aldıga, ulam aldıga, ulam aldıga, kapçıgaydın oozuna, andan ötüp dağı aldıga, narı-adamdar çaşagan tarapka, köl kılasın kzdöy alıp barattı iz.

Bazarbay bolso kapçıgaydan çıgıp, cayında mal cayılçu cayık-cayık adırlardı üstü menen tekireñ-

mansız keçi, teke, geyiklerin hepsi çoktan yem olmuşlardı, doğumları yaklaşan keçiler gruplar halinde kimsenin ulaşamayacağı dağ zirvelerine çıkıp gitmişlerdi, evcil hayvanlar ise her tarafı kapalı ağıllarda beslenmekteydi. Böyle ağır şartlarda durmadan süt emen yavruları sütle doyumak hiç de kolay değil. O eski güçlü Akbara yok, zayıflamış, memeleri sarkmış, tüyleri kabarmış, bir deri bir kemik kalmıştı. Kurtlardan daha dayanıklı yırtıcı hayvanın olmadığı söylenir, birkaç gün üst üste dinlenmeden yürüyebilirler; ama süt emziren bir ana kurdun buna dayanması zor. Şartlar mecbur edince Akbara tevekkel deyip, büyük bir avın peşine düşmekten başka yol bulamadı. Başka çaresi yoktu; yiyecek bularak dönse ne ala, ama bir kazaya uğrarsa, dört yavrusu da öldü demektir.

Taşçaynar âdetince Akbara'nın peşinden gidiyordu. İkinin de yemlerini biran önce bulup, çabucak parçalayıp, etten koca koca lokmaları yutuverip, çabucak inlerine dönmeleri gerekiyordu. Yediklerini sonra hazmedebilirlerdi, ana kurda en önemlisi yavrularına süt emzirmek.

<...>

Diğer tarafta, yüksek kayalıkların dibindeki oluktaki inde yavrular açlığa dayanamayıp uluyorlar; birinin sıcaklığına diğeri yanaşıp, toplanıyor, tekrar her bir tarafa dağılıyorlardı. Yeniden toplanıp, yine can havliyle annelerini arıyorlardı ki, dışarıdan bir ses duyuldu. Bazarbay dizlerinin üzerinde sürünerek içeri girmekteydi. Sesi duyunca, deminkinden daha güçlü uludular, düşe kalka çıkışa doğru ilerlemeye başladılar. Gelmekte olan adama zaten bu lazımdı. Karanlık, dar inde Bazarbay önünü elleriyle yoklayarak, tüm vücudu büzülerek, düşünceleri kabarak, bu sebeple kan ter içinde kaldı, kürküyle sığmayacaktı. Dışarıda bıraktı ve ceketiyle ancak sürünerek geliyordu; önüne çıkan kurt yavrularını birer birer koynuna koydu, sonuncusunu yani dördüncüsünün ensesinden tutup, dışarıya doğru yöneldi. İnden dışarı çıkar çıkmaz gözleri kamaştı. Güneşte parlayan yüksek dağlar öyle bir parlıyorlarmış ki. Göğsünü gere gere nefes aldı. Etraf kılıçtan geçirilmiş gibi sessiz. Hızlı hızlı aldığı nefesi duyuluyordu sadece. Koyununa sakladığı yavrular yavaş yavaş kıpırdanmaya başladı, ensesinden tuttuğu ise kurtulmaya çabalıyordu. Artık burada durulmaz. Hemen alelacele bıraktığı yerden kısa kürkünü aldı, nefes nefese koşturup, pınarın kenarına geldi. Bu dört yavrunun kaderini o çoktan tayin etmişti; buradan götürüp satıverecekti. Hem de iyi bir fiyata satacağını da gözü kesiyordu. Geçen yıl da bir çoban böyle ininde yatan yavruların hepsini götürüp, hayvan evine, her bir yavruyu elli somdan satmıştı.

***

Kurtlar izleri kaybetmediler. Sürekli ileri, sürekli ileri, sürekli ileri, boğazın çıkışına, oradan geçip yine ileriye, ötede, insanların yaşadığı tarafa, göl kıyısı boyunca götürüyordu iz.

Bazarbay ise boğazdan çıkıp, yazın hayvanların otlatıldığı otlakların, tepelerin üzerinden dörtlüğe koş-

taskakka salıp urup baratkan: aylana-tegerek açık, mına alıstan köl çeti karayıp körünö baştadı. Emi üyünö köp bolso bir saattık col. Kün cerdin tee alıskı çegine cetip, too kırkalarının arı cagına ulam ıldıylap çögüp, akırı nurları gana alsız çaçırıp, küügümdönüp barattı. Isık-Köl taraptan muzdak şamal ura baştadı. "Toñup kalgan cokpu bular!" dep oyloodu Bazarbay, birook orop alarga eçtemesi cok, oşentse da kurcundun içinde tirüübü-cokpu, körüp koyuunu çeçti. Uşunça ubara bolupalıp barsañ, alıp barganıñ nebak ölüp kalgan bolso - anın kimge keregi bar! Toktop, attan tüşüp, kurcundun için karap körmökkö baylagan kancıgaldı çeçe bererde at artkı butun taltaytıp turup, siyıp ciberdi. Añğıça ele dirkirop tegerekke çaçırıp catkan siydigin şart toktotup, at koşkuruk atkan boyunça ordunan calt bere ırgıdı: bazarbaydın kolunan tizgindi culup kete cazdadı.

.

"Kuday kutkarsa kutuldum! Kutuldum, kutuldum!" dep süyündü al.

Albette, aradan bir saat ötkön soñ Bazarbay cantalaşa kargangan bu sözdörünün birin da estep koyboyt deçi, adam balası uşunday caralgan turbaybı...

Añğıça kaşar taraptan kişiler cügürüp çığıştı, Bazarbay alarga cetip-cetpey koldoruna kulap tüşti. Aptıgıp alğan: - Karışkır, karışkırılar kuup kelatat. Suu, suu bergile maga! - dep koyot.

A karışkırılardıñ keteer türü cok, cakın ele cerde kaşardı tegerektep, köksölörü suubay, öcörlönö basıp cürüşti. Bostondun kıştoosundagılar dürbölön tüşti - koyçular arı-beri çurkap, koroolordun oozdorun bekitep, karañgılık koyununda biri-birine can-cuñ ün katışıp, biri bolso kaşardıñ üstünö çıgıp, bir neçe miltık attı. İtter tınbay arısdap ürüpattı, birook koroodon sırtka çıga alışpadı. Carıktı imerçiktep turuştu. Alardıñ korkoktuguna koyçulardın cini keldi.

- Aydak, aydak, ayt, ayt! - dep biröö kirkiregen ün menen aydaktadı döböttördü. - Kalp ele ürgön bolup koyuşat. Börübasar emes ele bokbasar eken da bular! Al, Aktaş! Al, Colbors! Caysañ, Barpalañ, aydak, aydak! Ayt, ayt! Aay-ata, kuyruktarın kıpçıyt, karışkırdı körgöndö alaña kire kaçat turbaybı bular!

- İt degen - it da, bularga emne bakırıbatasñ? - dep arı caktan biröö anı kağıp koydu. - Bular atçandı atnan alıp tüşkön döböttör, birook karışkır oñoy cırtkıçpı? Sen emne ele debatasñ. Kanday it bolso da karışkırga katıla albayt. Tim koy, ürö bersin özdörünçö!

Bu karışkırılar emne için Bazarbaydın artınan içip-cep kuup keldi, munu al şır ele estey koygon cok. Kaçan gana Bazarbaydın atın cayğastırıp koymokçu bşşgpn cigit: "Bazarbay bayke, kurcunuñuzdagı emne? Birdeme kıymıldap catkansıybı?" - degende gana bir estedi.

- Kurcundabı? Kurcundagı böltürüktör! Kuday alıp ketsin oşolordu, bolgondo da törtöö. Başattan, tuura üñkürdün özünön alıp çıktım. Karışkırılar oşon için kuup kelatat da!

<...>

turarak gidiyordu. Etraf aydınlık, işte uzaktan gölün kıyısı görünmeye başladı. Bundan sonra evine ulamak için en fazla bir saatlik yolu kalmıştı. Güneş arazinin en uzaktaki köşesine ulaşmış, dağ zirvelerinin diğer tarafına gittikçe batıyor, son ışıkları ise halsiz bir biçimde yayılıyor, karanlık çöküyordu. Isık-Köl tarafından soğuk rüzgâr esmeye başladı. "Donmuş olabilir mi bunlar" diye düşündü Bazarbay. Ama onları saracak bir şeyi de yoktu, yine de heybenin içinde sağ mı yoksa ölü mü olduklarını bakıp anlamaya karar verdi. Bu kadar uğraşıp aldıktan sonra götürsen ve götürdüğü ölüye bunun kime ne faydası olur ki! Durup, attan indi, heybenin içine bakmak için bağladığı terkiyi çözecekken at arka ayaklarını açarak, işeyiverdi. Birden her tarafa saçarak işemesini kesti ve yerinden fırladı: Bazarbay'ın elinden az daha dizginleri koparacaktı.

.

"Allah kurtardıysa kurtuldum! Kurtuldum, kurtuldum!" diye sevindi.

Elbette aradan bir saat geçtikten sonra Bazarbay can havliyle yemin ettiğinden bu sözlerini birini bile hatırlamaz gerçi. İnsanoğlu böyle yaratılmış işte.

O esnada avlu taraftan insanlar koşarak çıktılar. Bazarbay onlara ulaşır ulaşmaz ellerine devrildi. Nefes nefese kalmıştı. "Kurt, kurtlar peşimde. Su, su verin bana!" dedi.

Kurtlar pek gideceğe benzemiyorlardı. Yakın bir yerden avluyu sararak, arzuları kanmamış halde, kinle dolanıyorlardı. Boston'un kışlağındakiler panik içindeydiler. Çobanlar oraya buraya koşuşturuyorlar, ağulların kapılarını kapatıyor, karanlığın koyununda birbirleriyle yüksek sesle konuşuyorlardı. Biriye avlu duvarının üzerine çıkıp birkaç kez ateş etti. Köpekler susmadan havladılar, ama ağıldan dışarıya çıkamadılar. Işığın olduğu yere toplandılar. Köpeklerin korkmuş olmasına çobanlar sinirlendi.

- Haydi, haydi, haydi diye biri gürleyen sesiyle kurtların üzerine saldı köpekleri. Yalandan bir de havlıyorlar. Börübasar (Kurıkapar) değil bunların hepsi Bokbasar. Al, Aktaş! Al, Kaplan! Caysañ, Barpalañ, haydi, haydi! Lanet olası kuyruklarını bacaklarının arasına alıyorlar, kurtları görünce bacaklarının altına saklanırmış bunlar!

- İt dediğin it işte, bunlara niye bağıryorsun? Diye diğer taraftan biri adamı azarladı. Bunlar atlıyı, atının üzerinden yere indiren köpekler, ama kurt öyle kolay hayvan mı? Sen ne diyorsun? Nasıl köpek olursa olsun kolay kolay kurda saldıramaz. Boş ver, havlasınlar kendince!

Bunlar niçin Bazarbay'ın peşine düşüp geldi. Bunu derhal hatırlayamadı. Ta ki Bazarbay'ın atını bağlamaya götüreceğ olan delikanlının "Bazarbay ağabey, heybenizdeki ne? Bir şey kıpırıyor." Diyene kadar. Ancak o zaman hatırladı.

- Heybede mi? Heybedeki kurt yavruları! Allah belalarını versin onların, hem de dört tane. Başat'tan, direk inden ben alıp çıkardım. Kurtlar bu yüzünden peşimden geliyorlar!

<...>